Blok

Douglas Hofstadter, bekend van zijn boek ‘Gödel, Escher, Bach’ heeft samen met de Franse psycholoog Emmanuel Sander een nieuw boek uitgebracht: ‘Analogie: de essentie van ons denken’.

Hun standpunt: de evolutie heeft ons brein geleerd om te overleven door het maken van analogieën. Analogie laat ons de letter A in oneindig veel verschillende versies herkennen, maar het is ook wat Einstein tot de relativiteit heeft geleid. Als iemand zegt ‘hij doet haasje-over met zijn tegenstander’ weet iedereen wat er bedoeld wordt, zonder dat er een haas aan te pas komt, zonder dat er gesprongen wordt en zonder dat die andere ergens tegenaan staat. Analogieën zijn zowel de mechanismen als de resultaten van ons denken.

Zonder de auteurs van dit briljante werk (eigenlijk werken want ze hebben gelijktijdig een Engelse en een Franse versie geschreven) concurrentie aan te willen doen, wil ik hun idee hier illustreren met het gebruik van het woord ‘blok’ dat in het studentenmilieu een welbepaalde betekenis heeft.

Beeld je in dat een Chinese student zijn medestudenten over ‘den blok’ hoort praten. Gewapend met een Nederlands-Chinees vertaalwoordenboek zou hij de ‘Dikke Van Dale’ kunnen open-slaan, wat tegenwoordig betekent dat hij de zoekterm ‘blok’ intikt bij de online versie. De veertiende is dat ondertussen al. Wat hij dan te zien krijgt is blok[1] gevolgd door 37 betekenissen en als hij ver genoeg doorscrolt vindt hij onderaan een blok[2] met twee betekenissen: 1. het blokken en 2. bloktijd. Wellicht gebruikte de medestudent ‘den blok’ in die laatste betekenis. Voor de Chinese student tot deze betekenis geraakt moet hij wel al de vorige betekenissen hebben doorgenomen en verworpen. Maar is dat wel zo? Zijn al die andere betekenissen ook niet toepasbaar op ‘den blok’?

De eerste twee betekenissen van blok1 slaan op het deel van een boomstam zonder wortels of kroon of een houtblok zonder meer. Dat is tenslotte ook wat je in ‘den blok’ moet doen: het herleiden van de leerstof tot het meest essentiële. Datgene waar al de rest aan vast hangt. Dat geeft een massief stuk materie waarin de prof naar hartenlust kan hakken tijdens het examen. Want ‘’t examen’ is de periode waar ‘den blok’ naadloos en meestal prematuur in overvloeit.

Dat geeft meteen de derde betekenis: het blok waarop men kan hakken, waar wel eens iets kan afvallen als je geluk hebt, maar waar je ook je hoofd op kan verliezen als je pech hebt. Je hoofd en je hart zal je wel niet zo gemakkelijk verliezen tijdens ‘den blok’, maar er zijn wel een aantal andere dingen die je kunt kwijtraken zoals de kluts, de draad, de hoop, het zelfvertrouwen en dies meer. In deze of een andere volgorde, want ingespannen blokken, dat hakt in op een mens.

De vierde betekenis is een blok dat dient om te blokkeren. Dat men tijdens ‘den blok’ wel eens geblokkeerd raakt hoeft geen verder betoog.

Betekenis vijf verwijst naar een blok waarin iets is uitgesneden waarmee men dan een afdruk kan maken. Dat is precies wat in ‘den blok’ gebeurt: je prent de leerstof in je hoofd om dat tijdens ‘’t examen’ te kunnen weergeven, hopelijk niet in spiegelbeeld zodat je wit antwoordt als het zwart moet zijn.

Een blok aan het been is de zevende betekenis en wat is ‘den blok’ anders als er zoveel leukere dingen te doen zijn in die periode.

De periode is ook een soort offerblok, want je stopt er veel tijd in. Volgens de student meestal te veel en volgens de prof meestal te weinig. Maar het is voor het goede doel. Betekenis tien is de houten muil, gewestelijk voor klomp, je weet wel, die dingen die zolang te water gaan tot ze breken. En er is menig studentenklomp die breekt tijdens ‘den blok’.

Betekenis elf, twaalf en dertien zijn werktuigen. Een plankje in een karnton, een mal waarin men sigaren maakt, of een katrol. Deze kunnen verwijzen naar de student die heen en weer zwalkt tussen hoop en wanhoop als het plankje, de stof die samengeperst wordt als een sigaar en de touwen die door de katrol worden gehaald om alle zeilen bij te zetten.

‘Den blok’ is een zware periode en nadat je vele blocnotes hebt volgeschreven val je als een blok in slaap. En daarnaar verwijzen ook de volgende vier betekenissen in het woordenboek: zware monolieten zoals een cementblok of een heiblok.

En dan zijn we nog maar in de helft van het aantal betekenissen. Op achttien en negentien staan de meetkundige figuren als een parallellepipedum en een kubus en op twintig met stip staan de blokjes uit de blokkendoos. De leerstof moet inderdaad mooi gestructureerd en afgelijnd worden en gestapeld als bouwsteentjes waarmee je uiteindelijk een diploma kan behalen. En dan zijn er de verschillende blokken studenten die een coalitie moeten sluiten. Zij die goede notities hebben, zij die vragen van vorig jaar kennen, allemaal samen in het harnas als één blok tegen het dictatoriale machtsblok van de ondervragers.

De volgende betekenissen verwijzen meestal naar geografisch of fysisch samenhangende dingen zoals huizenblokken, barakken, landerijen, veenblokken, keukenblokken, spoorlijnen, postzegels en dergelijke. Alweer is het zien van de samenhang van blokken leerstof een hoofddoel van ‘den blok’. Hopelijk zijn die blokken wat overlappend en is het geen kleurig lappendeken van losse blokken stof die slechts met haken en ogen aan elkaar hangen. En wat vinden we op vierendertig, alweer met vette stip? Daar staat een blok beschreven als een aaneensluitend stuk van een cursus. De resterende drie betekenissen verwijzen naar een lokeend (zonder b!), een geheel als in ‘allemaal samen’ en afblokken in volleybal. Het festival in Werchter kan als een lokeend werken na de tweede examenperiode en hopelijk worden de studenten niet afgeblokt door ‘d’examens’ zodat ze in blok van de bibliotheek naar de festivalweide kunnen migreren.

Nou moe, zal de Chinese student denken in het Chinees, want voor hem is dit natuurlijk allemaal zo goed als onbegrijpelijk Nederlands. Tijdens ‘den blok’ krijg je dus cursusblokken aan je been en stap je op houten klompen naar ‘d’examens’. Hopelijk blokkeer je niet als je voor het blok komt te staan omdat de prof je op het blok legt of als hij je als een sigaar in een karnton of een offerblok stopt. Veel kans dat je daar als een kubus in slaap valt is er dus niet als je postzegels moet drukken op een zeilschip en tegelijk een seinhuis van het spoor moet bedienen.

Moedeloos sluit de student zijn computer af. Zijn frustratie is echter pas compleet als hij kort daarop de nieuwslezer hoort zeggen dat in dit land De Block minister is van Sociale Zaken en Volksgezondheid. Dat is het moment waarop hij heimwee krijgt naar China.

Adhemar Bultheel

Adhemar Bultheel is professor-emeritus aan de Faculteit Ingenieurswetenschappen, verbonden aan de Afdeling Numerieke Analyse en Toegepaste Wiskunde van het Departement Computerwetenschappen. Hij heeft jarenlang opleidingsonderdelen in de toegepaste wiskunde gedoceerd en is dan ook een vaste waarde in de herinneringen van vele alumni.

